

Panorama knih

Odkaz Jaromíra Tomečka *

Už první knihy Vůl se směje a Stříbrný lipan, vydané v roce 1944, učinily z Jaromíra Tomečka (1906 - 1997) známého a oblíbeného autora. V Brně, jež bylo od roku 1940 Tomečkovým trvalým bydlištěm, znali ti, kdo měli cokoli společného s kulturou, tohoto mnohostranně aktivního muže většinou i osobně. Předlistopadový režim sice Tomečka odměnil řadou vyznamenání a titulů (byl zasloužilým a posléze i národním umělcem), ale Tomeček – také díky své přírodní tematice – nikdy neměl pověst poslušného prorežimního autora a od tehdejší politické a kulturněpolitické linie si udržoval kritický odstup. I za husákovské normalizace patřili mezi jeho přátele zakázaní autoři, jako byli Oldřich Mikulášek a Jan Skácel.

K stému výročí Tomečkova narození a desátému výročí jeho smrti vyšel v Brně za redakce Jana Laciny a Jiřího Poláčka sborník **Odkaz Jaromíra Tomečka**.

Do prvního oddílu soustředili pořadatelé odborné studie. První z nich je souhrnný portrét z pera (lépe řečeno: z počítače) literárního historika a kritika Jiřího Poláčka. Následuje stať ostravské bohemistky Olgy Kubeczkové, analyzující ztvárnění přírodního prostředí v Tomečkově díle (reflexe křesťanství a mýtů, pojetí času, existenciální problematika, využití protikladů, smyslové vjemy, metaforika atp.) a pak studie olomouckého literárního teoretika Františka Všetického o specificitě Tomečkovy črty. Lingvista Přemysl Hauser přispěl kratší, ale objemnou prací o Tomečkově lexiku. Poslední je kritická stať brněnského uměnovědce Martina Reissnera o ilustrátorech Tomečkových knížek, nazvaná Mirko Hanák a ti druzí. Černobílá reprodukce ilustrací různých výtvarníků provázají průběžně celý sborník.

Nejrozsáhlejší oddíl sborníku tvoří vzpomínky Tomečkových přátel. Na to, co prožili po Tomečkově boku, vzpomínají spisovatelé, novináři, vědci, výtvarníci, ochránci přírody, lesníci a další přátelé, kteří byli spolu s Tomečkem účastníky toulek přírodou, zájezdů

a návštěv jihomoravských vinných sklípků. Někteří z milovníků přírody se vděčně vyznávají, že četba Tomečkových knih byla pro ně rozhodujícím motivem při volbě studijního oboru a povolání. Ze spisovatelů napsali vzpomínkové kapitolky Ivan Kříž, Jan Trefulka, Věra Mikulášková, Ludvík Štěpán, Antonín Bajaja, Jana Štroblová, Pavel Švanda, Jindřich Zogata a Jiří P. Kříž. Bývalý šéfredaktor Rovnosti Bohumil Marčák připomíná Tomečkovu dlouholetou spolupráci s tímto deníkem, literární historička Sylva Bartůšková, autorka monografie vydané ještě za Tomečkova života, se vrací ke svým zážitkům z doby, kdy sbírala materiál k disertační práci a psala svou monografii. Brněnský fotograf Rudolf Štursa je dokonce přímým pamětníkem Tomečkova předválečného notářského působení na Podkarpatské Rusi. Jako chlapec se Štursa spolu s Tomečkem zúčastnil několika výletů a rybářských výprav.

Mezi dlouholetými brněnskými přáteli Jaromíra Tomečka byla řada přírodovědců, které s Tomečkem spojoval vědecký zájem o přírodu. Profesor Hromas např. píše, že Tomeček by díky svým rozsáhlým znalostem zoologie a botaniky mohl bez problémů přednášet na přírodovědecké fakultě. Jedním z těchto Tomečkových přátel byl i botanik Jan Šmarda. Ve sborníku vzpomíná na otcovy procházky a zájezdy s Tomečkem též jeho syn, profesor Lékařské fakulty MU Jan Šmarda ml. Závěrečné období Tomečkova dlouhého života zachycuje v několika emotivně působivých momentkách další Tomečkův druh, o řadu let mladší přírodovědec a popularizátor přírodních věd Jan Lacina. (V tišnovském sanatoriu dr. Kuthana se za války před nacistickým pronásledováním neskrýval Jaroslav Seifert, ale František Halas; tady se Tomeček zřejmě zmylil.)

Závěrečnou část sborníku uvádí oddíl Vitr jménem Jaromír (tak se jmenovala Tomečkovi věnovaná báseň Jana Skácela ze sbírky Co zbylo z anděla, později tak Skácel nazval i souborné vydání svých prvních tří sbírek). Vedle Skácelovy básně a jeho Malé recenze na Jaromíra Tomečka jsou v tomto oddílu i verše Oldřicha Mikuláška a Ivana Blatného. Pod ti-

tulem Krajiny Jaromíra Tomečka se skrývá malá antologie Tomečkových textů o místech blízkých jeho srdci – od rodné Kroměříže přes Podkarpatskou Rus, Jeseníky, Bílé Karpaty a jižní Moravu až po Brno a jeho okolí. Cenný je oddíl Podoby Jaromíra Tomečka, přinášející řadu zajímavých snímků (tato příloha by si však zasloužila lepší papír a kontrastnější reprodukci). Po bibliografickém přehledu prvních vydání Tomečkových knih následují stručné medailony všech třiceti autorů sborníku.

Sborník významně obohacuje zatím nepřehlednou rozsáhlou literaturu o životě a díle klasika naší přírodní beletrie Jaromíra Tomečka.

J. RAMBOUSEK

* Odkaz Jaromíra Tomečka, editoři Jan Lacin a Jiří Poláček, grafická úprava a obálka s použitím kresby V. Reichmanna Martin Reissner, ZO CSOP Veronika, Brno 2008.

Cesty k sociální pedagogice*

Kolektiv autorů z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (PDF MU) nám dává nahlédnout do své sociálně pedagogické „kuchyně“. Autoři se sešli na sympoziu k výročí 75. narozenin prof. Přadky, jednoho z nejvýznamnějších představitelů sociální pedagogiky v našem prostředí, a při této příležitosti vydali sborník přibližující edukační a výzkumnou činnost katedry sociální pedagogiky PDF MU.

Projdeme tedy nejprve oblastí, které katedra akcentuje ve vzdělávání budoucích sociálních pedagogů. Téma kompetencí sociálního pedagoga diskutuje Denisa Denglerová, která je dělí na kompetence související s poskytovatelem služby (osobnostní rozvoj) a na kompetence související s klientem (diagnostika). Blížší pohled na rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí přináší článek Petra Sojáka, ve kterém představuje třífázovou koncepci rozvoje kompetencí (sebezkušenostní, interakční, nácviková) vnesenou do vzdělávacího programu skrze několik zážitkově orientova-

ných kurzů. Dalším prostředkem rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí studentů je sociální divadlo, na které se zde zaměřuje Lenka Remsová. Význam divadla v sociální pedagogice lze sledovat jak v rovině primární prevence (představení negativních jevů a vyvolání diskuse o nich), tak i v rovině sekundární prevence (práce se specifickými skupinami: menšiny, děti z dětských domovů atd.).

Sborník nepřibíjí jen kurzy týkající se osobnosti sociálního pedagoga, ale i kurzy vztahující se k předmětu jeho působení. V praxi se sociální pedagog často setkává se „sociálními problémy, které jsou chápány jako destruktivní pro jednotlivce, skupiny i celou společnost“, tedy se sociálně patologickými jevy. Autorem zabývajícím se právě těmito jevy je Tomáš Čech. V publikaci představuje sérii provázaných předmětů směřujících k analýze, řešení a prevenci sociálních a výchovných problémů.

O multikulturní výchově, která nachází průsečík se sociální pedagogikou zejména v oblasti cílových skupin, pojednává Lenka Gulová. Výuka kromě teoretického zázemí otevírá dveře i do reálného multikulturního světa, kde se studenti mohou stát například domácími učiteli v romské rodině. Kabinet multikulturní výchovy se zaměřuje i na vzdělávání Romů a příslušníků jiných minorit např. nabídkou kurzu asistent pedagoga či přípravou Romů a cizinců na přijímací řízení; o tom pojednává Ema Štěpařová. Aktivity ústí do praktické dimenze multikulturní výchovy a vytvářejí multikulturní prostředí přímo na katedře.

Přehled edukační činnosti uzavírají historické předměty, a to historie sociální pedagogiky a hledání sociálních aspektů dějin pedagogiky; těm se věnuje Dušan Klapko. Klíčové kompetence v těchto předmětech směřují především ke kritickému myšlení, které je přitom univerzální schopností aplikovatelnou v dalším vzdělávání i v profesní praxi studenta.

Druhá část publikace sleduje, „jak se vyrobí sociálně pedagogická teorie“. Sociální pedagogika ani 20 let poté, co jí bylo u nás umožněno svobodně se rozvíjet, stále ještě nemá nasycené teoretické pole a svoji teorii skládá z průniků s disciplínami jako je pedagogika, sociologie či psychologie. Právě rozvoj teorie skrze systematickou a empirickou práci s daty lze označit za předpoklad vědeckosti